היום נלמד בעזרת ה':

בכורות דף נח

למדנו במשנה – בן עזאי אומר בכ"ט באדר בא' בסיון: לדעת ר"ע זמן הגורן הוא ב"פרוס הפסח" שזהו 15 יום לפני פסח. ולדעת בן עזאי ב-כט' באדר.

שאלה: **במאי קמיפלגי ר"ע ובן עזאי?** והרי לכאורה זו אותה שיטה! תשובה: **ר"ע סבר וכו':** אכן זו אותה שיטה. אמנם ר"ע סובר שחודש אדר הסמוך לניסן ('הסמוך' = כלומר שאם השנה מעוברת זהו אדר ב'), לפעמים הוא חודש מלא (30 יום), ולפעמים הוא חודש חסר (29 יום). ולכן לפעמים היום האחרון של החודש הוא יום ל', ולפעמים הוא יום כט'. ולכן הוא לא קבע תאריך מסוים, אלא אמר 15 יום קודם פסח. אבל בן עזאי סובר שחודש אדר הסמוך לניסן הוא תמיד חודש חסר, ולכן הוא קבע את התאריך כט' אדר.

בכ"ט באדר, באחד בסיון: הגמרא ממשיכה לבאר את שיטת בן עזאי הסובר שהגורן השני הוא ב-א' סיון. טעם הדבר, בגלל שהגורן הקודם היה לפני לא הרבה זמן (סמוך לפסח), אין הרבה בהמות שנולדו מאז עד עכשיו, ואם הוא יעשר אותם זמן רב לפני חג השבועות, כל הבהמות ימכרו ולא ישארו מספיק בהמות בשביל העולים לרגל. ולכן הוא ממתין מלעשר אותם עד סמוך לחג השבועות.

למדנו במשנה – בכ"ט באב וכו': זהו הגורן השלישי לדעת בן עזאי.

בן עזאי לטעמיה: בן עזאי הולך לשיטתו ש'האלולין מתעשרין בפני עצמן' כלומר הבהמות שנולדו בחודש אלול מתעשרים לעצמם (בגלל שיש שתי שיטות מתי זמן המעשר האם ב-א' אלול או ב-א' תשרי, ובן עזאי מסופק כמו מי ההלכה). ואם הוא יעשר בסוף אלול יש לחשוש שהוא יערבב את הנולדים עד חודש אב עם הנולדים באלול ויעשר מהחדש על הישן.

קושיא: **וליעשרינהו ביום ל':** מדוע הוא לא אומר שיעשרו אותם ב-ל' אב? תירוץ: **זימנין דמחסרין ליה לאב ובעינן למיעבד הכירא בחדש וישן:** לפעמים חודש אב

חסר, ואז המעשר יהיה ב-א' אלול (שהוא יום השלושים). ואמנם אין באמת חשש שיעשר מהחדש על הישן, בגלל שהבהמות שנולדו ב-א' אלול אינן ראויות למעשר עד שיעברו שמונה ימים (משום 'מחוסר זמן'), אבל מכיון שאנו רוצים לעשות היכר שיהיה ידוע שלא מעשרים את האלולים ביחד עם הנולדים עד אב, אנו לא רוצים שהמעשר יהיה כלל בחודש אלול.

למדנו במשנה – ר' אלעזר ור''ש אומרים באחד בניסן בא' בסיון וכו':

בא' בניסן וכו': הגמרא מבארת את שיטתם. הגורן הראשון ב-א' בניסן. הטעם, כרשב"ג שאמר למעלה שדורשים בהלכות הפסח לפני הפסח במשך ב' שבתות. והמעשר נחשב ל'הלכות הפסח' כי הוא מכשיר את הבהמות לאכילה בפסח.

בא' בסיון – כדאמרן: הגורן השני ב-א' בסיון. הטעם כפי שביארנו בדעת בן עזאי.

בכ"ט באלול: הגורן השלישי ב-כט' באלול. כי רבי אלעזר ור' שמעון לשיטתם ש-א' בתשרי הוא ר"ה למעשר בהמה. ואי אפשר לעשר ב-א' תשרי משום שצריך לעשות היכר בין החדש לישן (בדומה למה שביארנו בדעת בן עזאי).

המשנה ממשיכה – ולמה אמרו בכ''ט באלול ולא אמרו באחד בתשרי? מפני שהוא י''ט וכו': ואי אפשר לעשר ביו"ט'. זהו ביאור שיטת ר' אלעזר ור"ש.

קושיא: **ותיפוק ליה דבעינן למעבד הכירא בחדש וישן?** מדוע הם צריכים להגיע להסבר הזה? והרי בכל מקרה אי אפשר לעשר ב-א' תשרי בגלל שצריך היכר בין החדש לישן, כפי שביארנו. תירוץ: **חדא ועוד קאמר וכו':** המשנה מתכוונת שיש טעם נוסף לדבר. טעם אחד שצריך לעשות היכר בין חדש וישן, ועוד טעם מפני שא' בתשרי הוא ראש השנה, ואי אפשר לעשר ביום טוב משום שאסור לצבוע את הבהמה העשירית בצבע אדום ביו"ט.

למדנו במשנה – ר"מ אומר באחד באלול ר"ה למעשר בהמה. בן עזאי אומר וכו': האלולים מתעשרים בפני עצמן.

תניא אמר בן עזאי – הואיל והללו אומרים כך, והללו אומרים כך, האלולין מתעשרין לעצמן: בגלל שיש שתי שיטות מתי זמן המעשר האם ב-א' אלול או ב-א' תשרי, ובן עזאי מסופק כמו מי ההלכה. קושיא: **וליחזי טעמיה דמאן מסתבר:**

שהוא יסתכל ויבדוק טעם של איזו שיטה מסתבר, ויפסוק כמותה. **וכי תימא:** ואם תאמר שהוא לא יכול לחקור את טעמם ולהכריע. הרי בן עזאי אמר "כל חכמי ישראל דומים עלי כקליפת השום, חוץ מן 'הקרח' הזה" שהוא רבי עקיבא שהיה קרח (ולכן לבן של ר"ע קראו רבי יהושע בן קרחה). ואם כן הוא בודאי יכול להכריע. תירוץ: **א"ר יוחנן מפי השמועה אמרוה מפי חגי זכריה ומלאכי:** התנאים במשנתנו אמרו את שיטתם כפי מה שקבלו במסורת מחגי זכריה ומלאכי, ונחלקו מה הם אמרו. [ולכן אין כאן בירור של טעם השיטות, אלא מחלוקת מהי המסורת. או שמכיון שהם לא היו בדור שלו, הוא לא יכל להכריע בדבריהם].

תניא. באיזה צד אמר בן עזאי האלולים מתעשרין לעצמן? נולדו לו ה' באב וה' באלול אין מצטרפין. ה' באלול וה' בתשרי אין מצטרפין. ה' בתשרי וה' באב מצטרפין: כלומר אם נולדו לו חמש בתשרי וחמש באב שלאחר מכן, הם מצטרפים. קושיא: **פשיטא!** שתשרי ואב שלאחריו מצטרפים. תירוץ: **מהו דתימא:** היה מקום לחשוב שכמו שהשנים מפסיקים דהיינו שאסור לעשר מחדש על ישן, כך גם הגרנות מפסיקים ואסור לעשר מהנולדים בגורן אחד לנולדים בגורן אחר. קמ"ל שמותר. וכמו שכתוב במשנתנו –

כדתנן. חמשה לפני ראש השנה וכו': אם נולדו חמשה בהמות לפני ר"ה וחמשה נולדו לאחר ראש השנה, אין מצטרפין. אבל אם נולדו חמשה לפני הגורן וחמשה לאחר הגורן, הרי אלו מצטרפין.

אמר רבא – לדברי בן עזאי: לשיטת בן עזאי, אם נולדו לו חמשה באב וחמשה באלול וחמשה בתשרי, הוא מכניס את כולם לדיר להתעשר, והוא נוטל בהמה אחת מ'האלולים' והשאר פטורים ממה נפשך.

כי אם באחד באלול הוא ר"ה למעשר, אם כן אלול ותשרי מצטרפים ביחד לעשר בהמות, והנולדים באב פטורים כי הם רק חמשה שנשארו משנה שעברה ואין להם עם מי לצטרף! ואם באחד בתשרי הוא ר"ה למעשר, אם כן אב ואלול מצטרפים למעשר, והנולדים בתשרי פטורים כי הם שייכים לשנה החדשה.

מאי אמרת לצרפו לגורן אחר? עשירי ודאי אמר רחמנא ולא ספק! ואם תשאל מדוע החמשה שנולדו בתשרי פטורים? שיצטרפו לחמשה שיוולדו בגורן הבא! התשובה – מכיון שהם כבר נכנסו להתעשר עם אב ואלול, ויש כאן ספק האם אכן

המעשר חל, הם לא יכולים יותר להתעשר. כי כתוב "**העשירי יהיה קודש**" דהיינו רק עשירי שהוא ודאי לא מעושר חייב במעשר, ולא ספק מעושר.

קושיא: **פשיטא!** ומה חידש רבא? תירוץ: **מהו דתימא**: היה מקום לחשוב שאסור להכניס את החמשה של אב ואלול ותשרי ביחד ולעשר אחד מאלול עליהם, מחשש שמא הוא יבוא לעשר בטעות אחד מאב או מתשרי. קמ"ל שלא חוששים.

משנה: ~~באי זה צד~~ כיצד מעשרין? כונסן לדיר ועושה להם פתח קטן כדי שלא יהו שנים יכולין לצאת כאחת: משום שאם יצאו כולם כאחד, יהיו התשיעי והעשירי מקולקלים, כפי שיבואר לקמן. **ומונין א' ב' ג' ד' ה' ו' ז' ח' ט'**, כלומר וסופר במקל את היוצאים, ואמר על כל בהמה שיוצאת את המספר שלה, **והיוצא עשירי סוקר בסיקרא**, כלומר צובע אותה בצבע אדום, **ואומר הרי זה מעשר**.

לא סקרו בסיקרא, ולא מנאן בשבט: ואם לא צבע את הבהמה העשירית בצבע אדום, ולא ספר אותם במקל. **או שמנאן רבוצים (= שוכבים) או עומדים** ולא הוציאם אחד אחד, הרי אלו מתעשרין, כלומר חלה על העשירי קדושת מעשר, ושאר הבהמות נפטרו על ידי העשירי.

היה לו מאה ונטל עשרה עשרה, ונטל אחד, אין זה מעשר: כלומר היו לו מאה טלאים ולא ספר אותם א' ב' ג' וכו' , אלא נטל עשר טלאים בבת אחת בכל פעם, ומכל עשר נטל אחד למעשר, אין זה מעשר, לפי שצריך לספור אותם אחד אחד כדי שהעשירי יהיה קדוש.

רבי יוסי בר' יהודה אומר מעשר: טעמו יבואר בגמ'.

קפץ אחד מן המנויין לתוכן, הרי אלו פטורין: אם קפץ אחד מהטלאים שכבר עברו בפתח ונספרו במקל, אבל עדיין לא היו מעושרים, כגון שספר עד שמונה וחזר טלה אחד וקפץ לתוך הדיר, והוא לא יודע לזהות מבין כל הטלאים שבדיר מי הוא הטלה שקפץ, הטלאים שבדיר וכן הטלאים שכבר יצאו החוצה ונספרו כולם פטורים ממעשר, לפי שאלו שכבר נספרו פטורים משום שספר אותם כראוי, והם נפטרו אפילו שעדיין לא ספר את העשירי, ואלו שבדיר פטורים כיון שכל אחד מהם ספק שמא הוא הטלה שקפץ (והוא בעצמו הרי פטור כיון שכבר נספר), והדין הוא שספק פטור ממעשר בהמה.

מן המעושרין לתוכן, כולם ירעו עד שיסתאבו: ואם קפץ לדיר טלה שכבר נספר כעשירי וחלה עליו קדושת מעשר, כל הטלאים שבדיר ירעו עד שיפול בהם מום, **ויאכלו במומן לבעלים**, לפי שכולם ספק מעשר בהמה ואסור לשחוט אותם ללא שיפול בהם מום.

גמרא: ת"ר, באי זה צד מעשר? כיצד מעשר את הטלאים? **כונסן לדיר ועושה להם פתח קטן כדי שלא יהו שנים יכולין לצאת כאחד, אימותיהם** של הטלאים **מבחוץ והם** (= הטלאים) **מבפנים, ואימותיהם גועות, ויוצאות** (והטלאים יוצאים) **לקראת אמן.**

קושיא: **ולפקינהו אינהו:** שהוא יוציאם בעצמו, ומדוע צריך שיהיו אימותיהן מבחוץ וכו'?

תירוץ: **יעבור כתיב ולא שיעבירוהו:** נאמר בתורה "כֹּל אֲשֶׁר יַעֲבֹר תַּחַת הַשָּׁבֶט הָעֲשִׂירִי יִהְיֶה קֹדֶשׁ לַה'", ומכאן שהטלה צריך לעבור בעצמו ולא שמישהו אחר יעביר אותו.

ולשדי להו ירקא וליפקו לותיה: שיזרוק להם ירק מחוץ לדיר, ובכך הטלאים יצאו מחוץ לדיר בעצמם.

אמר רב הונא, גזירה משום לקוח ומשום יתום: בדווקא אנו מעמידים את אימותיהם מבחוץ וכו', כדי שרק הטלאים שיש להם אמא ישמעו את אימותיהם גועות ויצאו החוצה, אבל אם נזרוק להם ירק, יצאו גם טלה יתום או לקוח שהם פטורים ממעשר בהמה, וכדי שלקוח או יתום לא יצאו עם שאר הבהמות שחייבות, לכן תיקנו שמוציאים אותם על ידי שאימותיהם גועות ובכך לא יצאו לקוח או יתום שאין להם אם.

ת"ר: למדנו בברייתא – נאמר בתורה "כֹּל אֲשֶׁר יַעֲבֹר תַּחַת הַשָּׁבֶט הָעֲשִׂירִי יִהְיֶה קֹדֶשׁ לַה'", ודורשים: "כל אשר יעבור" פרט לטריפה שאינה עוברת שהיא פטורה ממעשר, כגון שנשברו רגליה מן הארכובה ולמעלה שאינה יכולה ללכת, "תחת השבט" מצוה למנות את הבהמות בשבט (= במקל), לא מנאן בשבט או שמנאן רבוצים או עומדים מנין שהמעשר חל? תלמוד לומר "העשירי קדש" מ"מ, דהיינו שבכל מקרה העשירי קודש, גם לא מנאן בשבט וכו'. ואין לי אלא שקרא את שמו

של הטלה העשירי בשם 'עשירי', מנין שאם לא קרא את שמו 'עשירי' שהוא קודש? תלמוד לומר "יהיה קדש" מכל מקום. יכול היו לו מאה, ונטל עשרה עשרה, ונטל אחד, יכול יהיו מעושרין? (ר' ביארנו לעיל) תלמוד לומר "עשירי" ואין זה עשירי שהרי לא ספר אותו. ר' יוסי בר' יהודה אומר, הרי זה מעשר.

מאי טעמיה דר' יוסי בר' יהודה? הוא סבר כאבא אלעזר בן גומל, וכפי שלמדנו בברייתא – אבא אלעזר בן גומל אומר, נאמר בתורה לגבי 'תרומת מעשר' (שהלויים מפרישים לכהנים תרומה מהמשער ראשון שהם קיבלו) "**וְנֶחְשַׁב לָכֶם תְּרוּמַתְכֶם כַּדָּגָן מִן הַגֹּרֶן וְכַמְּלֵאָה מִן הַיֶּקֶב**", בשתי תרומות הכתוב מדבר, אחת תרומה גדולה ואחת תרומת מעשר, ולומדים מכך שכשם שתרומה גדולה ניטלת באומדן (ר' שמחשב בדעתו כמה פירות יש בכרי הזה ולפי האומדן נותן תרומה), ובמחשבה (ר' שיכול לתת עיניו בצד זה ולחשוב שמפריש מאותו צד, ויכול לאכול מהצד השני למרות שעדיין לא הפריש בפועל), כך אף תרומת מעשר נטלת באומדן ובמחשבה.

וסבר רבי יוסי שכיון שהתורה קראה למעשר בלשון 'תרומה', שנאמר "**כִּי אֶת מַעְשַׂר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יָרִימוּ לַיהוָה תְּרוּמָה נָתַתִּי לַלְוִיִּם לְנַחֲלָה**", והוקש מעשר בהמה למעשר דגן (ר' כפי שלמדנו לעיל נג. שמכך שנאמר "וְהֵבֵאתֶם שָׁמָּה עֹלֹתֵיכֶם וְזִבְחֵיכֶם וְאֵת מַעְשְׂרֹתֵיכֶם" משמע שהפסוק מדבר בשני מעשרות, מעשר בהמה ומעשר דגן), א"כ כשם שמעשר דגן ניטל באומדן ובמחשבה כך מעשר בהמה ניטל באומדן ובמחשבה, ולכן אם יש לו עשר טלאים ולקח טלה אחד מתוך העשר בלי לספור אותם הרי זה מעשר.

*